

SZÖRÉNYI LÁSZLÓ

*Kazy Ferenc: Fasti Hungarie című
elégikus eposza mint a XVIII. századi
magyarországi neolatin költészet
kiemelkedő alkotása**

J ELEN TANULMÁNY TÉMÁJÁUL a XVIII. századi magyarországi neolatin költészet legjelentősebb iskolájából – tudniillik a jezsuita rend költőiből választottam egy rendkívül kiemelkedő és jellegzetes figurát, a szakirodalomban leginkább csak történetíróként ismert Kazy Ferencet (1695–1759), aki költőként kezdte és sokáig folytatta is, mielőtt a nagyszombati egyetem jeles történészprofesszorává vált volna. Első műve, a *Fasti Hungarie* 1721-ben jelent meg Kassán, az ottani jezsuita egyetem kiadványaként. Mivel *baccalaureusok* ünnepélyes avatására készült, úgynevezett *libellus promotionis*-ként, ezért – mint ennél a kiadványtípusnál mindenütt – a címlap nem tünteti fel a szerzőt, csak azt a professzort, aki a fiatal felavatandók ünnepején előkölt, ez esetben Mindszenti Antalt, a filozófia professzorát. (Ez az oka annak, hogy az irodalomtörténeti lexikonok a művet hol Kazy, hol Mindszenti nevével szerepeltetik.)

A meglehetősen hosszú, prózai ajánlásból (3–4. számozatlan lap), előhangból és 17 énekből álló vers 2588 sorból áll, természetesen hexameterekből és pentameterekből, mert hiszen műfaja *carmen elegiacum*, amint ezt jelzi az Ovidius nyomán választott cím is. Beszéljünk először a felosztásról, hiszen ez semmiképpen sem eredhet a követésre választott antik mintaképből, hiszen – mint tudjuk – Ovidius *Fastijának* csak 6 éneke maradt fenn és eredetileg sem tervezte többre tizenkettőnél, hiszen a római kalendárium ünnepeit énekelte meg a 12 hónapos beosztásnak megfelelően. Kazy azonban mivel átvitt értelemben vette a *fasti* szót és nem a naptári évre, ezért azt az egész magyar nemzeti történelemre vonatkoztatta. S mivel ezen belül viszont a pogány előidőkkel nem foglalkozott, hanem jelképes kezdetnek a kereszténység felvételét választotta, – ezért feltételezésem szerint – a keresztény időszámítást alapul véve és a költeményt a szereztetés jelenéig kiterjesztve, magától adódott a keresztény időszámítás kezdetétől eltelt 17 századnak megfelelő ti-

* Készült az OM Széchenyi (NKFP 5/0024/2002.) pályázatának keretében („Neolatin irodalom Magyarországon”).

zenhetes beosztás. (Ha ez igaz, akkor a jelen szempontjait összegző *Praefatio* (5–6. számozatlan lap) megfelel az éppen folyó XVIII. századnak.)

A prózai ajánlás maguknak a felavatandó *neo-baccalaureusokhoz* szól. Két vezérmotívuma a kötelező szerénység, amelyet ezúttal a költő fiatal kora is indokol (26 évesen tanította a poétikát), másrészt a hazafias buzgalom, amely arra indította, hogy csak a hallgatók nemzetiségéhez és hazájához méltó ajándékkal kedveskedjék és a *Múzeum*, vagyis a könyvtár csendjében lappangó könyvbeli tudásanyagot a *Műzsák* nyelvére tegye át.

A *Praefatio*ban azon töpreng, hogy miért ne lenne joga minden nemzet költőjének a tárgyválasztásnál a saját hőseit megénekelnie?! Így tettek a rómaiak és gyakran az osztrákok is. Névtelenül ugyan, de utal magyarországi latin költő-elődei közül Schez Péterre, erre az egy ideig Magyarországon élő és tanító osztrák jezsuitára, aki valóban úttörő módon 1716-ban Nagyszombatban adta ki iskolateremtőnek bizonyuló eposzát a *Metamorphosis Hungariae*. Így természetesen érthető, hogy az ambiciózus Kazy a *Metamorphosis* után a másik ovidiusi főmű utánzásával óhajtott fellépni. Tárnya tehát maga a magyar nemzet lesz, ez a választott nép.

*Te cano, si pateris rudibus gens Hungara metris,
Gratia sit metris quantulacunque meis.
Te Genus electum, te Regni insignibus auctum
Divorum monitu: carmina nostra ferent.
Te gentem Marti propriam, Themidique dicatam,
Ah patet in laudes area magna tuas!*

(Fordításban: „Óh magyar nemzet téged énekellek, ha megengeded, kezdetleges verseimmel, légyen kegyelem – akár mily kicsiny is – ezen verseimnek. Téged, választott nép, téged, akit a szentek parancsa gyarapított az ország címerével: téged tárgyal költeményünk. Téged, óh nemzet, amely Mars-tól származik és Themisnek szentelte magát, óh magasztalásodra hatalmas tér nyílik!”)

Az első ének címe: *Insigne gentilitium Hungarie, Crucem in Tricolle statuunt: Cujus rei originem Poesis deducit.* („A magyarok kiváló címerükül a hármassal elhelyezett keresztet választják: ezen dolog eredetét vezeti le a költészet.”) A magyar címer szimbolikus–emblemikus magyarázatával a XVII. század elején élt Révay Péter koronaőr híres könyve óta igen sokat foglalkoztak; azonban Kazy láthatólag nem ismeri ezt, vagy nem törődik vele, hanem olyan szabadon alkotja meg allegóriáját, akárcsak egy – előtte valószínűleg szintén ismeretlen – elődje, a Szent Keresztről, mint Magyarország címeréről 1600-ban latin nyelvű rapszódiát publikáló Berger Illés. Kazy szerint a régi, pogány magyarok címere a turulmadár volt, amelynek vad fejét gyöngyös fejké díszítette. Ez tökéletesen ki is fejezte a pogány magyarok vérengző természetét. Géza fejedelem azonban kezdett hajlani a kereszténység felé és ezért csodálatos álmod látott – ez a motívum a Szent István legendából való – amelyben Isten megígéri neki, hogy országát már nem ő maga, – mivel a kezét vér szennyezi – hanem születendő fia fogja a kereszténység szent megvilágosodásával boldogítani. A fiú, a későbbi Szent István, akinek fogantatását Esztergomban hatalmas hadijátékkal ünneplik meg. Egy nyilazó csoport versenyt lő egy céloszlopra és láss csodát, a nyíl

pontosan keresztbe döfi át ezt az oszlopot és így hirtelen ott terem a kereszt. A megszemélyesített kegyetlen babonaság (*Superstitio*) tehetetlen haragjában megpróbálja elpusztítani a szent jelvényt, azonban csak annyit ér el, hogy az általa kilőtt nyíl szintén keresztbe fúródik a kereszt oszlopán és így kialakul a kettős kereszt formája. Még egy csodás átalakulás jelzi az ország végleges megkeresztelését: a Babona elpusztul és holtteste hármassal alakul – ezen állva magasodik a kettős kereszt, amely ettől kezdve örökre az ország címere lesz.

A második ének címe: *Sylvester II. Summus Romanorum Antistes certior factus de suscepta ab Hungaris fide, coronam Regibus Poloniae destinatum, monitu Divino, Stephano Hungarorum Duci submittit.* („II. Szilveszter római pápa miután értesült arról, hogy a magyarok megtértek, az eredetileg a lengyel királyoknak szánt koronát – isteni intésre – István magyar fejedelemnek küldi el.”) Az isteni küldönc elmondja a pápának, hogy Magyarország immár keresztény és a jövőben ez az ország lesz Róma védőpajzsa a pogányok és különösen a törökök ellen. Ezért küldjön a fejedelem számára koronázási jelvényeket és főleg a korábban a lengyeleknek ígért koronát. Mindezt részben abból a hosszú levélből tudjuk meg, amelyet a költő besző az énekbe, és amelyben maga a pápa adja hírül a látomást és a mennyei parancsot. Mindenesetre ez a levél egyúttal utalásokat tartalmaz a jövőre is, sőt egyenesen abba torkollik, hogy majd egyszer a távoli jövőben az ausztriai ház lesz Magyarország igaz oltalmazója. Egyéb prófétai utalásokban is gazdag a levél: egyrészt megjósolja, hogy a címerül csodás módon nyert apostoli kereszt olyan győzelmekre fogja vezetni a magyarokat, mint egykor Krisztus keresztje Nagy Konstantint; másrészt azonban olyan szenvedések is fognak zúdulni a nemzetre a félhold népétől, vagyis a törököktől, hogy a Duna is tele lesz véres holttestekkel. A pokol ereje ugyanis állandóan támadni fogja a kereszt népét. Ami pedig a koronát illeti, azt előbb Esztergomban, majd Visegrádon, végül Pozsonyban fogják őrizni.

A harmadik ének címe: *Stephanus Hungariae Rex ex bulla Sylvestri II. cum successoribus Apostoli titulum obtinet: inde crux Regibus Hungariae praefertur.* („István magyar király II. Szilveszter bullája alapján elnyeri, utódaival együtt, az apostoli címet: ezért visznek keresztet a magyar királyok előtt.”) A költő ennek az éneknek az elején immár másodszor fordul segélykéréssel a múzsához, hogy ő mesélje el, mi az oka a címben jelölt szokásnak, illetve hagyománynak. (Egyébként Kazy Ferenc Ovidiustól megtanulta, hogy az egyes *aition*okat, vagyis egy-egy hagyomány, ünnep vagy szokás eredetét magával az ünnepben érintett istenséggel meséltesse el.) A múzsa elbeszélése szerint tehát Szent István azért érdemelte ki az apostoli címet, mert személyes apostoli útjain bejárta az egész országot, és ő térítette meg a népet a kereszténységre. Ezzel nagyobb apostollá vált még magánál a Spanyolországban tisztelt Szent Jakabnál is. Innen van a pápa különleges kegye a címadományozásban. (Egyébként ebben a korban teljesen hitelesnek tekintették és ez így maradt a XIX. századig, azt a Sylvester-féle bullát, amelyről ma már tudjuk, hogy Marnavics Tomkó János hamisította a XVII. század első felében és amely az apostoli királyok címet is tartalmazta.)

A negyedik ének címe: *Signa bellica, et nummos suos Hungariae effigie B. Virginis quam magnam Hungariae Dominam appellare consueverunt, pro*

suo im eam studio insigniunt. („Hadi jelvényeiket és pénzüket a magyarok a Szent Szűz képmásával szokták díszíteni, azon odaadás miatt, amelyet iránta éreznek, akit Magyarok Nagyasszonyának szoktak nevezni.”) Ez az ének kezdi el a többé-kevésbé kronológikus sorrendben áttekintett magyar történelmi eseményeket a kezdőpontként kiemelt Szent István-i kor után. A magyarok kiemelkedő Mária-tiszteletét jellemzi először, felsorolva a rengeteg neki szentelt templomot, a neki szentelt ünnepeket, különösen augusztus 15-ét, Nagyboldogasszony ünnepét. Különlegességként hosszan részletezi, hogy hányszor segített a Szent Szűz a magyaroknak a csatákban, akárcsak valami mennyei Camilla, vagy keresztény értelemben vett Junó. (Az *Aeneis*re való utalások átszövik az egész költeményt.) A magyarok éppen ezért festették zászlajukra Mária képét, amelynek magától a látványától az ellenség sokszor megfutamodott. Pedig tulajdonképpen Mária a béke asszonya, akinek megpillantása egyenlő az aranykor beálltával. Külön kis allegorikus mítosz foglalkozik azzal, hogy miképpen veszett össze egymással az aranyat, az ezüstöt és a zsetet jelképező nimfa, hogy tudniillik melyikük legyen az, akinek az oltalma alá tartozó fémből verik majd a Szent Szűz képét is viselő pénzérméket. Apolló dönti el a vitát: minden pénznemen ott lesz Mária képe! (A költő az allegória leple alatt még a pénzromlás fenyegető rémére tett célzásokat is megenged, de bizik Ausztriában, hogy ezt majd megakadályozza.)

Az ötödik ének címe: *Hungari regnum suum in quatuor status partiuntur: quibus veluti fulcris, moles amplissimi Hungariae Regni, incumbit.* („A magyarok országukat négy rendre osztották: az igen tágas magyar királyság tömege ezekre támaszkodik, mintegy gyámszlopaira.”) Előbb a Bibliából példálózik, a Dániel látomásában szereplő, négy anyagból készült szoborral; sem ez, sem a legnagyobb szobrász, Pheidiasz műve sem oly tökéletes, mint Magyarország politikai berendezkedése, vagyis az ország alkotmányában szereplő rendek. Jól is kell felépíteni egy országot, egy birodalmat, mert különben mindegyik Trója sorsára jutna. A négy számszlop természetesen a papság, a főnemesség, a nemesség és a szabad királyi városok polgársága.

A hatodik-tizedik ének egyenként tárgyalja a négy rendet. A papságból természetesen csak a főpapot emeli ki; kortársai közül a szász hercegérseket, aki akkor Magyarország primása volt, Csáky kalocsai érseket, Erdődy egrí püspököt, a meg nem nevezett nyitrai előljárót, az egyúttal bíboros váci püspököt (aki a Migazzi családból származott), a többi püspökséget éppen csak felsorolja, az ismeretlen okból elhagyott pécsin kívül. Kiemeli azt is, hogy noha természetesen a papság dolga a béke művének építése, azonban a magyar főpapság – ha kellett – derekasan kivette részét a haza védelméből is és külön kiemeli a Mohácsnál elesett Szalkai érsek példáját. Ezután tér rá a mágnások familiáira. Ehelyütt kell megjegyezni, hogy az egész költeménynek ebben a középső részében elhelyezkedő és az ősi családok illetve az egyes karok és rendek dicsőítésére szolgáló, katalógusszerű felsorolás, rendkívül emlékeztet egy itáliai párhuzamra, igaz valamivel későbbire. Ugyanis 1780-ban jelent meg Rodolfo Coronini, a nevezetes árkádikus költő *Fasti Goriziani* című könyve, amely eredetileg latinul íródott, de e kiadás tartalmazza a Lorenzo da Ponte által készített olasz fordítást is. (*Gorizia* 1780.) A könyvet 2001-ben az Istituto per gli Inconti Culturali Mitteleuropei jelentette meg ismételtlen. Mint az utóbbi kiadáshoz csatolt tanulmányban írja Alessio

Stasi: Coronini gróf könyve egyrészt teljességgel megfelel a jezsuita iskola Ovidius-imitációjának, másrészt politikai, vagy eszmei értelemben vett fő célja a goriziai tartomány spirituális és jogi különállásának, egyediségének, függetlenségének hangsúlyozása – természetesen a Habsburg-ház iránt tanúsított teljes és rendíthetetlen lojalitás jegyében.

Fő módszere az összes nemesi család katalogizálása, akik kezdettől fogva a goriziai grófságban éltek és virultak. E családtörténeti mozaikból rajzolódik ki a tartomány története. Azért érzem hasonlóknak a kassai jezsuita tanár vállalkozását, mert neki is – a maga olvasóközönsége szemében – úgy kellett stabilizálnia a Magyarországra vonatkozó önállósági elképzeléseket, hogy a Rákóczi-felkelést lezáró 1711-es szatmári béke szellemében összeegyeztesse a Habsburg-ház iránti hűséget és a nemesi hazafiság összes toposzát. Ezt a kísérletet nagyjából az 1730-as évekre a jezsuiták a szellemi élet minden általuk irányított területén végrehajtották. Ma már ez az összkép nagyjából világos a kutatók előtt és jórészt eltűnt az a korábbi alaptalan elképzelés, mely szerint a jezsuiták egészen a rend eltörléséig, 1773-ig mindvégig a magyar nemességgel szemben támogatták volna a Habsburgokat. Tehát a Kazy-féle katalógus is a főnemességet legkiválóbb élő képviselőiben ünnepli: mégis elsősorban a nádort, a szatmári béke létrehozóját, Pálffy Jánost ünnepli, valamint az országbíró, Koháry Istvánt (ez utóbbinak halálára később gyászkölteményt is ír majd). Természetesen az egész rendet a legkiválóbb római hősokhöz hasonlítja. A köznemességből név szerint senkit sem emel ki, aláhúzza viszont e rend szerepét abban, hogy véráldozatával egyfolytában megtartotta az országot, valamint a bíróságokban elfoglalt szerepével folyamatosan igazságot szolgáltatott. Utal a vármegyékre, mint speciális történeti, közjogi formációkra. Helyet szentel annak is, hogy leszögezze: Erdély tulajdonképpen Magyarországhoz tartozik (ez természetesen szemben állt a korabeli osztrák felfogással, amely Erdélyt külön fejedelemségként irányította).

A nemesi származású költő hangja azonban a negyedik rendnek, a városi polgárságnak a jellemzésénél forrósodik fel. Az ő szemében minden városi választott tisztviselő a polgári erény hőse, valódi duplikátuma a köztársaságkor legnagyobb római hőseinek. Valósággal félistenek gyülekezete! Az igazságszolgáltatás is teljességgel szabályszerű és messze áll e városok vezetőségétől mindenfajta megvesztegethetőség. (E magasztaló hangnem két dolognak is tulajdonítható: Kazy Ferenc Léván, tehát egy szabad királyi városban született, és művét Kassán, Felső-Magyarország legnagyobb városában írta.) Szerintem nem lehet véletlen, hogy ez az aranykori erények heroikus katalógusába átmenő ének áll kilencedikként a tizenhét énekes kompozíciónak pontosan a közepén.

A tizedik ének van átítatva leginkább a korabeli politika kérdéseivel. Ez szól ugyanis a királyi örökösödésről. Természetesen leszögezi, hogy a legjobb lett volna a folyamatos, közvetlen öröklés, de miután az Árpád-ház kihalt, a Szent Korona – Mátyás király kivételével – soha sem talált biztos nyugalmat; és az ország e folyamatos sérelmét csupán a Habsburg-ház trónra jutása tudta orvosolni, amelyről azt jósolja, hogy örökéletű lesz, sosem lesz vége!

A tizenegyedik ének címe: *Nationes diversae Hungariam ambiunt ejusque cives esse volunt affertur earum usus loquendi, ac tandem origo linguae*

Hungarice. („Magyarországra különböző nemzetek törekednek és akarnak polgárai lenni, tárgyalatik nyelvhasználatuk végül pedig a magyar nyelv eredete.”) A költő elfáradtan egy sötétlő, terebélyes hársfa alá ül, ám elragadtatásában Apollóval együtt Magyarország legmagasabb hegyének csúcsára jut, ahonnan belátható az egész ország. E csúcstról látja ám, hogy – főleg az aranyéhségtől és a jobb életmód vágyától vezetve – Magyarország lakossága ugyancsak vegyes, mert hiszen horvátok, németek, osztrákok és szlávok jönnek be ide lakni; a szlávokról, akik ez esetben nyilvánvalóan a szlovákokkal azonosak, viszont megjegyzi, hogy azok a magyarok régi honfitársai. Felsorolja természetesen az ország termékenységének hagyományos toposzait, Tokaj szőlővesszejétől egészen a végtelen gazdagságú Alföld vetéséig és nyájaiig. Nála is természetesen, mint költő elődjeinél, előkerül az aranyt termő szőlővessző és társai. Az ország nyelvileg is megosztott; Szvatopluk utódai a szláv illetve illír nyelvet beszélik, Teuto utódai a németet. Azonban ezeknél sőt a világ minden nyelvénél is szebb a magyarok anyanyelve. Gyönyörű kis mítoszt költ a költő, hogy miért olyan isteni ez a nyelv. Mint hajdan szépségükön, egyszer beszédjük szépségén vezett össze egymással Juno, Venus és Minerva. A három istennő Apollót kérte föl döntőbírónak. Mind-egyik természetesen a maga beszédbeli erőnyeit hangsúlyozta: Juno hatalmasnak (tudniillik az egész világot meghódító), Minerva tudósnak (azaz a vitatott ügyet biztosan eldöntőnek), a harmadik Venus viszont minden bájjal és varázssal telinek tartotta a magáét, hiszen ő még a főistent, Jupitert is le tudja venni a lábáról. Ekkor tévedt oda egy fiatal nimfa, Hunna. A magyar nép ősanját megtestesítő nimfát (ő is Schez Péter találmánya) először – mint illetéktelent – az istennők el akarták kergetni, ám ő sem hagyta magát, sőt kijelentette, hogy neki is köze van hozzájuk, hiszen Diana és Mars leánya. Akkor megenyhültek és teljesítették forró kívánságát, hogy az ő nyelve olyan legyen, amelyben mindhármuk nyelvének legfőbb tulajdonsága egyesül. Ez a magyar nyelv eredete. Ezért van az, hogy a legnagyobb gyönyörűséget okoz a magyar nyelv minden született magyarnak, fülükben egyenesen úgy hallatszik, mint mennyei szózat. (Nagyon megható olvasni a magyar nyelv áradó dicséretét egy latin költeményben, ráadásul egy olyan század elején, amelynek végén a magyar felvilágosodás atyja, Bessenyei György úgy sóhajt fel, hogy ő még a Mennyszózatban is csak magyarul fog beszélni az angyalokkal. Különösen figyelemre méltó ez, hogy ha tudjuk, hogy a XVII. század elején Inchoffer Menyhért – Itáliában élő magyar jezsuita – még úgy gondolta, hogy az angyalok nyelve kizárólag a latin lehet.)

A tizenkettedik ének az eredetileg ép vallás magyarországi sorsáról szól, amelyet a vak Fortuna gonoszsága később megromtott és így becsúsztak a különböző szekták. Így már Esztergom illetve az őt szimbolizáló nimfa is – Niobét idéző – végtelen könnyárban tör ki, amikor elpanaszolja, hogy a *Religio* fő ellensége, az Irigység hogyan idézte fel a pokolbéli fűriákat, hogy megromtsák a katolikus vallást Magyarországon. Természetesen ezek a gonosz fűriák, azaz az eretnekek az okai mind a törökkel való szövetségkötésnek, a Kelet behívásának, mind a rettenetes háborúknak és annak a szörnyű romhalmaznak, amely a háborúk után maradt. Lerombolták a templomokat és a romjaik között farkasok vonyanak. Kálvin, Luther, Arius (az alapító neve itt az antitrinitáriusokra utal) sőt még egyéb eretnek főnökök is romboltak,

holott maga Kálvin is elég lett volna egyedül. Ennek az éneknek a végén a költő kifejezi reményét, hogy az ausztriai ház úgy fogja mennykövével le-sújtani az eretnokséget, mint ahogy Jupiter hajdan Phaethont.

A tizenharmadik ének egészen új témát, tehát a nemzeti régiségek témáját pendíti meg. Ez természetesen illik az ovidiusi alapkoncepcióhoz. Nem egyebet tárgyal ugyanis ezúttal a költő műzsája, mint a régi magyarok temetkezési szokásait. Egy történeti néprajzos pontosságával írja le a régi magyar gyászmeneteket és temetéseket: gyászruhába öltözött, papok által vezetett lovak, páncélba öltözött hasonmás-vitézek, megfordított pajzsok, meztelen kardok, siratóasszonyok, az ősök festett képmásai stb.: ezek alkotják azt a látomást, amelyet a költő szeme elé vetít. A látvány egyes elemeit egy kísértet magyarázza el, aki hirtelen kiválik a gyászoló tömegből. Elmondja, hogy a régi magyarok szokása volt zászlós lándzsát a sirhalomba szúrni, a pajzsokat és zászlókat kiakasztani a templomokban, (kassai és lévai példát hoz!) de főleg a gyászlovak jelentését magyarázza. Tudjuk, hogy ezeknek az úgynevezett *mortuárium*-lovaknak a szimbolikus szerepe milyen nagy volt a XVII–XVIII. századi főúri temetéseken; az a szaktudós, aki ennek külön könyvet szentel, (Szabó Péter) a középkori Anglián kívül csak olyan országokból ismer példát, ahol az Anjou-ház hagyománya érvényesült. Külön tárgyalja a temetésnél is használt harci síp, azaz tárogató jelentését. A régi magyar gyászra Szent László és II. Lajos esetét hozza fel, de főleg Mátyásét; őt még oroszlánjai is meggyászolták és a gyászban utána is haltak uruknak, de ez mind semmi, mert a király címerállatának rokonai, vagyis a budai hollók, mikor megérezték, hogy a király meghalt, csapatostul Székesfehérvárra repültek a királyi temetkezőhelyre, és ott károgtak kinjukban, sőt a főholló egy ciprus-ágot is lengettett csőrében a gyásza jeléül.

A tizenegyedik ének a magyarok kopaszságáról szól. Ennek *aitionja* a költő szerint nem más mint a Mária-tisztelet, ugyanis szerinte a magyarok azért borotválják le a fejüket, hogy kifejezzék: önként, szabad akaratukból lettek szolgái, sőt rabszolgái Máriának.

A tizenötödik ének teljes egésze a tárogató harci használatának van szentelve. A költő ugyan örömmel megjegyzi, hogy most béke van, de majdnem az egész magyar történelem háborúban telt el, ezért nem lehet elfeledkezni erről a harci sípról, amely lelkesítette a csatába indulókat. Előbb egy kis legendát közöl, mely szerint mikor Budát ostromolták, akkor egy háromszor ismétlődő mennyei hang riasztotta fel a védőket. Előbb ezt valamifajta ördögi mesterkedésnek vélték, azután rájöttek, hogy az őket védő Pallas istennő – itt természetesen Mária a megfelelője – figyelmeztette őket és utána átnyújtott egy varázssípot, amely jövendő harcaikban segíteni fogja őket. E sípnek olyan gyászos a hangja, hogy egészen önkívületbe tudja hajtani a hallgatóit, sőt feltétlen önfeláldozásra tudja bírni őket. Példaként egyenesen a halálba rohanó szigeti Zrínyi Miklós hőstettét részletezi.

A tizenhatodik ének a magyar öltözetet dicsőíti. Mind egyszerűségére, mind pompájára nézve felülmúlja mindazt, amit ruházkodásban a lengyelek, németek vagy franciák produkálnak. Külön tárgyalja a folyamatos harci készültségre utaló sarkantyú viseletet, azután a harcok fejét legszebben ékesítő darutollat, és a tigris-, farkas- vagy oroszlánbőröből készített kacagányokat. Mind a ruhák szabása, mind színe, mind a járulékos fegyverzet fő célja az

ellenség folyamatos rémítése volt. Azután röviden rátér a női ruhára is, amiről szomorúan megjegyzi, hogy újabban a nők állhatatlansága miatt sajnos bejött a külföldi női divat, amelynek szörnyűségét nem hajlandó ecsetelni sem.

Végül a tizenhetedik ének a költő – azaz az általa képviselt kassai költészet – Magyarországhoz intézett jókívánságait tartalmazza. E jókívánságok két fő irányba mutatnak: először is szűnjék meg az országban az eretnokség; másrészt szűnjék meg örökre mindenfajta viszály az ország lakosai között, amely különböző pártharcokba keverte őket és éljenek örök békeességben egymással. (Teljesen egyértelmű az óhaj politikai háttere, 10 évvel a szatmári béke után). Ez esetben természetesen, ha megvalósulnak e jámbor óhajok, akkor az új nemzedékek soraiban megint nagyszerű harcosok fognak felcseperedni, sőt olyan polgárok is, akik kiválóan őrzik a törvényeket. Ez esetben Janus isten örökre bezárja templomának kapuját és az összes olympusi isten Magyarországra költözik. Megjegyzi, hogy Bacchus már ideköltözött, Tokaj és Sopron az ő szőlőbirtoka. Ezután a költemény hangneme hirtelen megváltozik, hiszen formálisan is Máriához való fohászkodással fejezi be a költő, aki Isten anyjától, Máriától várja a neki szentelt ország felvirágzását és az ősi bűn eltörlését.

Kazy Ferenc költeménye a legértékesebb összekötő kapocs műfaj történetileg a Schez Péter által kezdeményezett, de még teljesen Habsburg-hű ország-allegória és az 1731-ben megjelent Répszeli László-féle *Hunnias* között, amely már a hagyományos hun mítoszból vezeti le a magyar történelem eszmei lényegét. (A sors humora, hogy ezt a költeményt az utókor – beleértve Csokonait – Kazy műveként tartotta számon, mivel ő volt a címlapon a *promotor*.) Nem véletlen, hogy a sok-sok jezsuita eposz között talán éppen ebben, a *Fasti*-ban sűrűsödnek legjobban össze azok a motívumok, amelyek majd – egy újabb korban – Kölcsey *Hymnus*-ában fogják megjeleníteni a magyar történelem fordulópontjait.